

Odlikovanja i plaketa Vatroslava Jagića

dr. sc. Vladimir Huzjan
Zavod za znanstveni rad HAZU u Varaždinu
vhuzjan@gmail.com

Primljeno: 22. 10. 2010.
Prihvaćeno: 03. 03. 2011.
Stručni rad /
Professional paper
UDK 737(497.5):929

Sažetak

U ovom radu obrađena su dva odlikovanja dodijeljena Vatroslavu Jagiću (1838. - 1923.) koje je primio radi brojnih zasluga u promicanju slavizma od srpskog kralja i ruskog cara. Ovdje opisana odlikovanja sv. Save i sv. Stanislava pripadaju Zbirci ostavština Jagić - Kukuljević Gradskog muzeja Varaždin i nalaze se u stalnom postavu Kulturnopovijesnog odjela u Starom gradu. Uz prikaz općih biografskih podataka, na kraju rada napravljen je i osvrt na plaketu Vatroslava Jagića izrađenu za prodaju i prikupljanje novca za izgradnju njegovog spomenika u Varaždinu.

Glavne riječi: Vatroslav Jagić, Varaždin, odlikovanje, sv. Sava, sv. Stanislav

Uvod

U ovom radu obrađena su dva odlikovanja dodijeljena vjerojatno najpoznatijem slavistu druge polovice 19. stoljeća – Vatroslavu Jagiću (Varaždin, 6. srpnja 1838. - Beč, 5. kolovoza 1923.) koje je radi brojnih zasluga u promicanju slavizma primio od srpskog kralja i ruskog cara. Ovdje opisana odlikovanja sv. Save i sv. Stanislava pripadaju Zbirci ostavština Jagić - Kukuljević Gradskog muzeja Varaždin (GMV) i nalaze se u stalnom postavu Kulturnopovijesnog odjela u Starom gradu. Uz prikaz općih biografskih podataka, na kraju rada napravljen je i osvrt na plaketu Vatroslava Jagića izrađenu za prodaju i prikupljanje novca za izgradnju njegovog spomenika u Varaždinu. Taj je poduhvat bio uspješan i u parku koji danas nosi Jagićevo ime, nalazi se njegov spomenik.

S obzirom na porijeklo, odlikovanja sv. Save i sv. Stanislava dio su ranije spomenute zbirke, dok ostala pripadaju Zbirci odličja, medalja i značaka Povijesnog odjela GMV-a. Ta je zbirka formirana u studenome 2008. kada su dotadašnjoj Zbirci odlikovanja, medalja i značaka pridodani predmeti izuzeti iz Zbirke kovina Kulturnopovijesnog odjela. Neki od predmeta koji danas spadaju u zbirku, u muzeju se nalaze od prvih dana njegova osnutka. Tijekom godina predmeta je bilo sve više, a dolazili su kao darovi ili su radi posebne vrijednosti otkupljivani ili mijenjani. Prema do sada obrađenim podacima najveći darovatelj bila je Ljubica Stanković, dok su Irislav

Dolenec i Josip Križan bili zaslužni za najviše prodanih ili zamijenjenih predmeta.

Razvoj odlikovanja i znanosti koja ih proučava - faleristika

Odlikovanja u današnjem smislu riječi nastala su u antičko vrijeme kada su zaslužni rimski vojnici dobivali priznanja u obliku medaljona koje su nosili na grudima. Od tih *phalerae* nastala je i riječ faleristika - znanost iz grupe pomoćnih povijesnih znanosti koja proučava odlikovanja odnosno redove, medalje ili druge oznake časti, zatim njihovu povijest, izgled, namjenu, ali i statute i druge propise kojima se odlikovanja ustanovljuju, nose i dodjeljuju.¹ Kao znanstvena disciplina, faleristika je usko vezana uz numizmatiku i heraldiku, ali i povijest umjetnosti. Sustavnim sakupljanjem i proučavanjem odlikovanja započelo se tek u 20. stoljeću. Kao pomoćna povijesna znanost, faleristika je utemeljena 1937. zahvaljujući inicijativi češkog vojnika, sakupljača i teoretičara Oldřicha Pilca, čime se izdvojila iz heraldike i numizmatike.

Iako prva zabilježena odlikovanja u povijesti potječu iz doba antike, prvi redovi, u današnjem značenju te riječi, svoje korijene imaju u srednjem vijeku. Za trajanja Križarskih ratova nastaju vjerski viteški redovi čija je osnovna zadaća bila čuvanje hodočasnika na njihovom putu u Svetu Zemlju. Članovi redova podvrgnuli su se posebnim pravilima zvanim *ordo* koja su kasnijim odlikovanjima i dala ime - orden ili red. Ne zna se točno koji je red bio prvi jer se do danas nisu sačuvali pouzdani podaci o tome. Neki smatraju da je prvi vjerski viteški red bio *Red Svetoga groba* kojeg je 1099. osnovao Gottfried Boullion (1060. – 1100.), dok je 1348. engleski kralj Eduard III. (1312. - 1377.) utemeljio prvi svjetovni vjerski red - *Red podvezice*. Prvi viteški red u Hrvatskoj bio je *Viteški red zmaja* osnovan 1408. koji će postojati sve do prve polovice 16. stoljeća.²

Tijekom vremena odlikovanja su se počela dijeliti na viša (ordeni) i niža (medalje). Podjela ordena nije ujednačena te svaka država zasebno odlučuje koliko će koji orden imati stupnjeva - uglavnom se dodjeljuju od jednog do pet. Odlikovanja obično sadrže likovni prikaz koji oplemenjuje njihov izgled. Uz njega, na odlikovanjima se javlja i popratni natpis, osobito na aversu, a katkad i reversu. Spomenuti natpisi su raznovrsni i označavaju

¹ Branko BEŠTAK, "Nauka o odlikovanjima u sklopu numizmatičkog rada", *Numizmatičke vijesti*, sv. 25, Hrvatsko numizmatičko društvo, Zagreb, 1967., str. 59.

² Stjepan ADANIĆ, Krešimir KAŠPER, Boris PRISTER et. al., *Hrvatska odlikovanja. Zakon o odlikovanjima i priznanjima Republike Hrvatske s komentarima, objašnjenjima i primjerima iz prakse. Odluka o medaljama. Opis i izgled odlikovanja i medalja. Povijesni pregled*, Narodne novine, Zagreb, 1996., str. 110.-120.

najčešće vladarski naslov uz portret vladara ili naziv države, slijedi geslo, namjena odlikovanja (npr. za hrabrost, zasluge i slično), datum osnutka odlikovanja ili datum događaja, zatim kojom prigodom je odlikovanje osnovano te na kraju oznaku autora – signaturu. Upravo ti natpisi na odlikovanjima mogu poslužiti pri točnom određivanju pojedinog predmeta, odnosno kada je i u povodu čega nastao ili dodijeljen.

Nastanak medalji najčešće se veže uz događaje koji su se na poseban i dugovječan način htjeli zabilježiti u kovini. Prvu medalju za časnike osnovao je 1626. švedski kralj Gustav II. Adolf (1594. – 1632.), no s vremenom će medalje sve više biti odlikovanja nižeg stupnja namijenjene civilima. Obično su to bile medalje pjevačkih, radničkih ili vatrogasnih društava, zatim javnih ustanova, vojnih odjeljenja i drugog, a koje su bile vezane uz razna otvorenja, izložbe, obljetnice ili npr. posjete istaknutih pojedinaca poput vladara. Medalje su također stupnjevane, a razlikuju se po vrsti materijala od kojeg su izrađene. Tako one od zlata pripadaju u prvi stupanj, srebra u drugi, a bronce, odnosno drugih manje vrijednih metala, u treći. Medalje su se pojavile kasnije od ordena, a kolokvijalno se zovu i kolajne. Najčešće se nose na trokutnim ili peterokutnim vrpčama prosječno širokim tri do četiri centimetara.³

Prve spomen medalje u Hrvatskoj nastaju još u 18. stoljeću, a vezane su uz Dubrovačku Republiku. Među prvim medaljarima ističe se Talijan Paolo Lonciari koji je izradio prvu sačuvanu hrvatsku spomen medalju. Povod za izradu njegove medalje bilo je polaganje kamena temeljca za izgradnju nove crkve sv. Vlaha u Dubrovniku 1707. godine. Drugi važni medaljar iz nešto kasnijeg razdoblja bio je Giovanni Agnelli koji je izradio spomen medalju u povodu smrti Orsata Gozze – Gučetića 1798. godine.⁴ U drugoj polovici 19. stoljeća u Zagrebu se svojim radom ističe medaljar, graver i zlatar Franjo M. Karress (umro 1889.), zatim njegov učenik i nasljednik graver Josip Radković (1860. – 1921.),⁵ Ignjat Justitz (djeluje u Zagrebu između 1866. i 1907. godine) te zlatar Josip Engelstrath. Vrhunac zagrebačko medaljarstvo doživljava u radovima Rudolfa Valdeca (1872. – 1929.), Roberta Frangeša Mihanovića (1877. – 1940.) i Ive Kerdića (1881. – 1953.). U Varaždinu je radio Fran Sorlini (od godine 1896.) kao i njegov

³ Boris PRISTER, *Odlikovanja*, Katalog muzejskih zbirki XXI., Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1984., str. 5.-10.

⁴ *Medalja u Hrvatskoj 1700 – 1900*. Katalog izložbe, Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb, 1981., str. 3.-7.

⁵ Ivan MIRNIK, “Zagrebački novac i medalje” u: *Zagrebački novac i medalje. Izložba u povodu 720. godišnjice rada zagrebačke kovnice*. Katalog, Arheološki muzej – Zagreb, Muzej grada Zagreba, Hrvatsko numizmatičko društvo, Zagreb, 1981., str. 17. Isti autor pak u drugom radu navodi kako je Josip Radković zapravo rođen 1859., a umro 1924. godine. Vidi u: *Medalja u Hrvatskoj 1700 – 1900.*, str. 4.

sin Valter, zatim Franjo Supan, dok je u Osijeku djelovao majstor koji se na svoje radove potpisivao s W. H.⁶

Moderni proizvođači spomen medalja i odlikovanja u Varaždinu

Na području sjeverozapadne Hrvatske najistaknutija je bila varaždinska radionica Frana Sorlinija (1874./5. – 1949.) koja je pod imenom “Prva zlatarska i rezbarska radiona Fran Sorlini” započela s radom 1896. u Dravskoj ulici, današnjoj Kukuljevićoj. S obzirom na kvalitetan rad, Sorlini je ubrzo otvorio dvije podružnice – u Krapinskim i Varaždinskim Toplicama. No, u vrijeme Prvog svjetskog rata obustavlja poslovnu djelatnost. Završetkom rata Sorlini je otvorio novu radionicu pod nazivom “Jugoslovenska kovnica i lijevaonica Fran Sorlini - Varaždin”. U tridesetim godinama Sorlini će toliko poslovno napredovati da će u jednom trenutku zapošljavati stotinjak radnika. Uz vođenje radionice F. Sorlini bio je i sudski vještak za zlatarstvo, draguljarstvo, urarstvo i graversku djelatnost. Radi starosti vođenje radionice 1936. preuzima Valter Sorlini (1909. – 1945.), Franin sin, koji je osigurao i posao izrade bodeža za vojsku Kraljevine Jugoslavije. Ustavom Nezavisne Države Hrvatske (NDH), V. Sorlini je predlagao izradu kovanica u apoenima od jedne, dvije i 500 kuna, no projekt nikada nije zaživio. Nakon Drugog svjetskog rata Sorlinijeva imovina je zaplijenjena te su strojevi iz radionice, zajedno s onima Braće Knaus, prebačeni u Zagreb gdje je osnovan IKOM ili Industrija i kovnica Orešković Marko.⁷

Sorlinijeva radionica u izradu odlikovanja uključila se tridesetih godina 20. stoljeća, a među ordenima koje je proizvodila najzastupljeniji je bio Orden sv. Save (II. tip) Kraljevine Jugoslavije od I. do V. stupnja. Prema mišljenju Pavla Cara i Tomislava Muhića prvi modeli Ordена sv. Save nisu bili najbolje kvalitete. Svoje mišljenje temelje na činjenici da je središnji dio ordена, na kojem je bio lik sveca, premazan lakom koji je s vremenom gubio svojstva te je dolazilo do guljenja ili tamnjenja. Drugi razlog vide u gruboj izradi pojedinih dijelova ordена te se stječe dojam kako su isti izrađeni lijevanjem, a ne kovanjem što je bila uobičajena praksa. U kasnijem razdoblju ipak dolazi do poboljšanja te je završna izrada ordена bila mnogo kvalitetnija. Osim navedenog ordена, Sorlinijeva radionica izrađivala je i Orden Bijelog orla IV. i V. stupnja (II. tip), te Orden Bijelog orla IV. i V. stupnja s mačevima. Četvrta vrsta bio je Orden Karađorđeve zvijezde IV. stupnja i Orden Karađorđeve zvijezde s mačevima IV. stupnja. Posljednji orden u nizu za potrebe Kraljevine Jugoslavije koji je izrađivala Sorlinijeva

⁶ Ivan MIRNIK, “Zagrebački novac i medalje”, str. 16.-17.

⁷ Pavel CAR, Tomislav MUHIĆ, *Odlikovanja Srbije i Jugoslavije od 1859. do 1941.*, Verlag Militaria, Beč, 2009., str. 569.-571.

radionica bio je Orden Jugoslavenske krune – II. tip s hrastovim vijencem u nadvišenju od I. do V. stupnja. Također, izrađivale su se i manje medalje i plakete. Od medalji svakako valja izdvojiti “Medalju Društva sv. Save” (od 1888.), a od plaketa “Hrvatski radiša Zagreb” iz 1920. godine.⁸ Naravno, postojale su i mnoge druge, a oznaka na njima bila su slova FS u pravokutniku.

Osim navedene Sorlinijeve, u Varaždinu je od 1935. djelovala i radionica (kovnica) Franje Supana (1906. – 1984.) u Preradovićevoj ulici. Njegova djelatnost do sada nije istražena, a prvi rad o njemu napisao je Vladimir Nöthig u knjizi *Supan. Varaždinske signature*.⁹ Zahvaljujući Supanovom radu može se rekonstruirati dio života Varaždina i njegove okolice u prvoj polovici 20. stoljeća u smislu proizvedenih predmeta koji govore o različitim institucijama i udrugama te događajima iz tog razdoblja. Supan je izrađivao odlikovanja, spomen medalje, plakete, prigodne značke, spomen oznake i drugo različito znakovlje. Ipak, danas se ne zna točno što je sve proizveo te je stoga nemoguće prikazati i ocijeniti njegov cjelokupan tridesetogodišnji rad.

Iz ostavštine Vatroslava Jagića

S obzirom na bogatu kulturnu prošlost grada Varaždina mnogi pojedinci su se istakli svojim kulturnim i općenito društvenim radom, a među njima je bio i Vatroslav Jagić. On je nakon studija klasične filologije u Beču, u Zagrebu od 1861. do 1870. radio kao nastavnik klasične filologije. S obzirom da je od 1866. postao član JAZU (danas HAZU) i pristaša Strossmayerovih političkih nazora, otpušten je iz državne službe. Jagić je nakon otkaza otišao u Austriju i u Leipzigu doktorirao filozofiju, a 1871. postavljen je za profesora indoeuropeistike na Sveučilištu u Odesi. Iz toga je grada 1874. otišao u Berlin predavati kao profesor na katedri za slavistiku. Nakon samo godinu dana boravka u Berlinu, Jagić je pokrenuo časopis *Archiv für slavische Philologie* koji je prema njegovoj zamisli trebao postati središnji znanstveno – informativni list o slavenskoj filologiji. Nakon smrti profesora Izmaila I. Sreznjevskog (1812. - 1880.) Jagić je preuzeo njegovu katedru slavistike u Petrogradu, a kasnije je izabran za člana petrogradske Akademije znanosti i umjetnosti. U tome je gradu radio od 1880. do 1886., a zatim je otišao u Beč gdje je na sveučilištu naslijedio profesora Franju Miklošiča (1813. - 1891). Iako je Jagić bio umirovljen 1908. ostao je društveno aktivan te je svojevremeno bio i zastupnik u Gornjem Domu austrijskog parlamenta - Herren-

⁸ Primjerak plakete čuva se u GMV-u.

⁹ Vladimir NÖTHIG, *Supan. Varaždinske signature*, Tonimir, Varaždinske Toplice, 2010.

haus. Za života Jagić je bio plodan znanstvenik koji je iza sebe ostavio preko 600 radova.¹⁰

S obzirom na Jagićev izuzetan doprinos u razvoju slavistike, te općeniti kulturno – znanstveni doprinos društvu, GMV je jedan dio njegove bogate ostavštine predstavio u stalnome postavu Kulturnopovijesnog odjela u Starome gradu. Nakon Jagićeve smrti u kolovozu 1923., svi njegovi predmeti, uključujući i odlikovanja, obitelj je darovala Varaždinskom muzealnom društvu koje ih je čuvalo za budući stalni postav GMV-a koji će se otvoriti dvije godine kasnije. Uz predmete poput njegova radnog stola, fotografija iz osobnog albuma i drugo, u postavu su predstavljena i dva njegova odlikovanja: srpski Orden sv. Save II. stupnja dodijeljen u kompletu s križem na lentic i zvijezdom te ruski Orden sv. Stanislava I. stupnja s lentom i zvijezdom. Za potonji treba napomenuti da je nepotpun jer mu nedostaje zlatni ordenski znak u obliku crveno emajliranog malteškog križa. Treba spomenuti da je Jagić, prema izvještaju Sarajevskog lista, bio odlikovan i pruskim ordenom Pour le Mérite, no detaljnijih podataka o razlozima dobivanja, te o vrsti ili stupnju odlikovanja nema. Za sada nije utvrđeno gdje se taj predmet nalazi.¹¹

Orden sv. Save II. stupnja (križ i zvijezda)

U Kraljevini Srbiji nakon već postojećih ordena Takovskog križa i Bijelog orla, 23. siječnja 1883. kralj Milan Obrenović (1854. - 1901.) utemeljio je Orden sv. Save. Premda u početku nije bio visoko rangiran, 13. veljače 1897. orden je izjednačen po svojoj važnosti s onim najvišim - Takovskog križa. Za vrijeme vladavine dinastije Obrenović na reversu ordena nalazili su se inicijali kralja Milana I. – “MI”, dok je iza 1903. i dolaskom dinastije Karađorđević na vlast stavljena godina osnutka ordena – “1883.” Orden sv.

¹⁰ Više o biografiji, znanstvenom radu i zaslugama Vatroslava Jagića vidi u: *Zbornik o Vatroslavu Jagiću književnom povjesničaru, kritičaru i filologu*. Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Beč, 1. listopada 2005., Varaždin, 13. – 15. listopada 2005., knjiga I., Hrvatski književni povjesničari, Znanstveni zbornici, sv. 10./ I., Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007., *Zbornik o Vatroslavu Jagiću književnom povjesničaru, kritičaru i filologu*. Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Beč, 1. listopada 2005., Varaždin, 13. – 15. listopada 2005., knjiga II., Hrvatski književni povjesničari, Znanstveni zbornici, sv. 10./ II., Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007., Milorad Živančević, *Literatura o Vatroslavu Jagiću*, Jagićev zbornik, urednici Ivo Frangeš, Aleksandar Flaker, Riccardo Picchio (et. al.), Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Instituto Universitario Orientale, Zbornici, Zagreb, 1986., *Hrvatska enciklopedija*, 5 Hu – Km, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2003. str. 226., *Hrvatski biografski leksikon*, 6 I – Kal, leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2005., str. 229.-234., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=268> (30. kolovoza 2010.)

¹¹ “Mali vjesnik”, *Sarajevski list*, 21. kolovoza 1891., br. 98., str. 2. Prema dosadašnjem uvidu, ovu vijest nisu proptale tadašnje varaždinske novine.

Save dodjeljivan je pojedincima koji su se posebno istakli u prosvjetnom, književnom, crkvenom ili umjetničkom radu, dok se za vojne zasluge dodjeljivao od studenoga 1914. godine.¹² Od 1945. godine do danas orden dodjeljuje Srpska pravoslavna crkva kao priznanje za izuzetne društvene zasluge.

Orden sv. Save II. stupnja izrađen je u obliku malteškog križa na čijim su vršcima krakova kuglice, dok su sami krakovi križa ispunjeni bijelim (unutarnja strana) i plavim emajlom (vanjska strana).¹³ Između krakova nalaze se dvoglavi orlovi čije glave povezuje kruna koja drže štit s četiri ćirilična slova "C", odnosno "S". Na gornjoj strani ordena je ukrasna poveznica u obliku ljiljana koja sam orden povezuje s krunom. Iznad krune je manja kopča na koju se veže karika kroz koju prolazi ukrasna plavo - bijelo - plava vrpca za vezanje oko vrata. Na toj karici su utisnuta dva slova "A" kao primjer dvostruke oznake Bečkog kontrolnog ureda. Na sjecištu krakova ordena nalazi se medaljon od bijelog emajla u čijem je središtu lik sv. Save. Svetac je prikazan kako stoji u svećeničkom odjelu, na glavi ima mitru, desnom rukom blagoslivlja, a lijevom drži arhijerejsko žezlo (biskupijski štap). Medaljon je uokviren plavo emajliranim prstenom unutar kojeg je ćirilični tekst: "TROUDOM SVOIM VSJA PRIOBRETE" odnosno "Radom svojim sve ćete steći". Sa stražnje strane je medaljon istog oblika i dimenzija u čijem se središtu nalazi monogram "MI". Medaljon je uokviren plavim prstenom unutar kojeg je zlatni lovorov vijenac. Dimenzije ordena su sedam centimetara visine i pet centimetara širine. Predmet je u odličnom stanju očuvanosti.

Zvijezda Ordena sv. Save II. stupnja izrađena je u obliku malteškog križa koji je smješten na osmerokrakoj zvijezdi gdje svaki krak ima po pet šiljaka.¹⁴ Orden na vršcima krakova ima ukrasne kuglice, a sami krakovi križa ispunjeni su bijelim (unutarnja strana) i plavim (vanjska strana) emajlom. Između krakova nalaze se dvoglavi orlovi čije glave povezuje kruna i koji drže štit s četiri ćirilična slova "C", odnosno "S". Na sredini ordena, sjecištu krakova, nalazi se medaljon od bijelog emajla s likom sv. Save. Svetac je prikazan kako stoji u svećeničkom odjelu, na glavi ima mitru, desnom rukom blagoslivlja, a lijevom drži biskupijski štap. Medaljon je uokviren plavo emajliranim prstenom unutar kojeg je ćirilični tekst: "TROUDOM SVOIM VSJA PRIOBRETE", odnosno "Radom svojim sve ćete steći." Sa stražnje strane je igla za kopčanje na kojoj je utisnut štampanim slovima tekst "V. V." "C. F. ROTHE" "WIEN" kao oznaka bečke radionice Rothe & Neffe. Na samom medaljonu je otisnuto u jednom pravokutniku "FR",

¹² Pavel CAR, Tomislav MUHIĆ, *nav. dj.*, str. 190.

¹³ GMV inv. br. 2469

¹⁴ GMV inv. br. 2470

također oznaka bečke radionice Rothe & Neffe, a u drugom broj "3" i slovo "A" između kojih je desni profil glave psa (predstavlja oznaku za srebro čistoće 800, 13 lota). Dimenzije ordena su osam centimetara visine, sedam i pol centimetara širine. Predmet je u odličnom stanju očuvanosti.

Oba opisana odlikovanja nalaze u crvenoj kutiji izrađenoj od crvene ljepenke. Poklopac je iznutra obložen bijelom svilom, a donji dio crnim baršunom u kojem se, u posebnim utorima, nalaze ordeni. S unutarnje strane poklopca otisnuti su podaci o proizvođaču: "K. K. HOF-GOLDARBEITER u. JEWELIER ROTHE KOHLMARKT 7 WIEN". Na poklopcu je u zlatotisku prikazan srpski kraljevski grb.

Orden sv. Save II. stupnja (križ i zvijezda)

Red sv. Stanislava osnovao je 1765. poljski kralj Stanislav II. Poniatowski (1732. - 1798.), a ime je dobio prema istoimenom krakovskom biskupu iz 11. stoljeća. Nakon podjele Poljske među velikim silama, gdje je Rusija dobila pozamašan dio, ruski car Aleksandar I. (1777. - 1825.) preuzeo je spomenuto odlikovanje 1815. i nastavio ga dodjeljivati kao rusko u četiri stupnja. Orden se dodjeljivao u početku za vojne uspjehe, no kasnije sve više postaje odlikovanje namijenjeno pojedincima koji su se istakli na humanitarnom, gospodarskom, kulturno - znanstvenom planu ili općenarodnom dobru. Zvijezda Ordena sv. Stanislava I. stupnja bila je izdana samo za strane državljane, a takvu je dobio i Vatroslav Jagić. Od polovice 19. stoljeća, dotadašnji lik sveca na ordenu prelazi u monogram u obliku dva isprepletana slova "S" koji predstavljaju akronim sv. Stanislava. Ovo odlikovanje Jagić je mogao dobiti u zadnjim godinama svoga boravka u Rusiji kada je odlučio da napušta Petrograd i odlazi u Beč.

Zvijezda Ordena sv. Stanislava I. stupnja nalazi se na svilenoj lenti dužine 150 centimetara, a širine 11 centimetara.¹⁵ Boja lente je crveno - bijela, a boje se mijenjaju na način: bijela, crvena, bijela, crvena, bijela, crvena, bijela. Sama zvijezda ima osam krakova, a svaki krak pet šiljaka. Središnji dio zvijezde čine tri koncentrična kruga. Vanjski krug ispunjen je zelenim emajlom u kojem je osam pozlaćenih grančica (po dvije vezane cvijetom). U manjem krugu je štampanim slovima zapisan tekst: "PRAEMIANDO INCITAT", odnosno "Nagrađujući, on (ruski car) potiče". U najmanjem krugu, u samom središtu zvijezde, je zlatni monogram sv. Stanislava "SS". Na medaljonu je sa stražnje strane utisnut broj 84 (oznaka za srebro od 84 lota, odnosno finoća 875/1000), zatim punca za srebro grada Petrograda u obliku dva sidra, ispod je orao (oznaka punce za carsku kovnicu) te oznaka kovnice "KEIBEL" (carska kovnica majstora Alberta Keibela). Sa stražnje strane je i igla kojom se zvijezda može kopčati, a na njoj je lik orla, oznaka kovnice "KEIBEL" i punca za srebro grada Petrograda. Dimenzije ordena su devet centimetara visine i širine. Predmet je u odličnom stanju.

¹⁵ GMV inv. br. 2467

Orden sv. Stanislava I. stupnja

Na kraju treba spomenuti i plaketu Vatroslava Jagića. Ona je izrađena njemu u čast od bronce i pravokutnog je oblika. Na sredini plakete se, unutar kruga, nalazi reljefni prikaz desnog profila V. Jagića, a ispod kruga je tekst: “PROF. DR. VATROSLAV JAGIĆ”. Ispod profila su inicijali autora plakete VR - Rudolfa Valdeca. Dimenzije plakete su sljedeće: 5,3 centimetara duljine, 6 centimetara visine, te 0,6 centimetara debljine. Danas se u Zbirci ostavština Jagić - Kukuljević GMV-a čuva 54 ovakvih plaketa te manji i veći kalup za izradu istih.¹⁶

¹⁶ GMV inv. br. 61287

Plaketa Vatroslava Jagića

Zaključna razmatranja

Vatroslav Jagić sasvim sigurno je svojim znanstveno – kulturnim radom učinio značajne uspjehe u promicanju i istraživanju slavenskih jezika i kulture te time zadužio kasnije generacije. Radi velikih zasluga nagrađen je i vrijednim odlikovanjima od strane srpskog kralja i ruskog cara, a plaketa je dodatno priznanje kojim su se stanovnici Varaždina odužili Jagiću i podigli mu spomenik u parku koji danas nosi njegovo ime. Oba odlikovanja predana su GMV-u zajedno s cjelokupnom ostavštinom 1923., no ako je vjerovati Sarajevskom listu, Jagić je primio i prusko odlikovanje Pour le Mérite za koje se danas ne zna gdje je. Također, Ordenu sv. Stanislava I. stupnja nedostaje zlatni ordenski znak u obliku crveno emajliranog malteškog križa. Zašto je tomu tako, danas možemo samo nagađati. No, to ne mijenja činjenicu da je Jagićev rad bio priznat od njegovih suvremenika i nagrađen visokim državnim častima.

Summary

Vatroslav Jagić Decorations and Plaque

This paper describes two medals assigned to Vatroslav Jagić (1838 - 1923) which he had received for a number of merits in promoting Slavism from Serbian king and Russian emperor. Here are described St. Sava and St. Stanislav decoration which belong to Jagić - Kukuljević Legacy Collection in Varaždin City Museum, and are on permanent display at the Culturalhistorical department in the Old town. With the view of general biographical information about Jagić, at the end of this paper is review about Vatroslav Jagić plaque made to sell and raise money to build his monument in Varaždin.

Key words: *Vatroslav Jagić, Varaždin, medal, st. Sava, st. Stanislav*

DRUŠTVO POVJESNIČARA GRADA VARAŽDINA
I VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

UDK 94(497.5-37Varaždin)
ISSN 1848-0837

**HISTORIA VARASDIENSIS
ČASOPIS ZA VARAŽDINSKU
POVJESNICU**

1

VARAŽDIN, 2011.

Nakladnik / *Publisher*

Društvo povjesničara grada Varaždina i Varaždinske županije

Za nakladnika / *For the Publisher*

Spomenka Težak

Uredništvo / *Editor's board*

Rajko Guščić, prof. (Varaždin)	Magdalena Lončarić, prof. (Varaždin)
dr. sc. Vladimir Huzjan (Varaždin)	MSc Ivan Obadić (Zagreb)
mr. sc. Suzana Jagić (Ivanec)	Spomenka Težak, prof. (Varaždin)
Ivančica Jež, prof. (Ludbreg)	dr. sc. Hrvoje Petrić (Zagreb)
mr. sc. Siniša Krznar (Zagreb)	Kruno Sudec (Varaždin)

Kontakti Uredništva / *Editor's office*

Franjevački trg 6, 42 000 Varaždin; tel/fax. 042/658 762;
e-mail: historiavarasdiensis@gmail.com

Glavni i odgovorni urednici / *Editors in Chief*

dr. sc. Hrvoje Petrić, MSc Ivan Obadić

Savjet časopisa / *Journal's council board*

dr. sc. Juraj Belaj (Zagreb), dr. sc. Neven Budak (Zagreb), dr. sc. Dragutin Feletar (Koprivnica), mr. sc. Ernest Fišer (Varaždin), PhD Zoltán Gózszy (Pečuh), dr. sc. Željko Holjevac (Zagreb), Siniša Horvat, prof. (Varaždin), dr. sc. Andrej Hozjan (Maribor), Damir Hrelja, prof. (Varaždin), dr. sc. Mira Kolar-Dimitrijević (Zagreb), Miroslav Klemm, prof. (Varaždin), dr. sc. Nevenka Krklec (Varaždin), dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol (Zagreb), dr. sc. Janko Pavetić (Varaždin), prof. emeritus Franjo Ruža (Varaždin), akademik Franjo Šanjek (Zagreb), Marina Šimek, prof. (Varaždin), mr. sc. Eduard Vargović (Varaždin), PhD Leopold Toifl (Graz)

Grafički urednik / *Graphic editor*

Kruno Sudec

Naklada / *Copies*

300

Priprema i tisak / *Layout and Print*

Tiskara Zelina d. d. - Sv. Ivan Zelina

Časopis izlazi jednom godišnje. Cijena primjerka iznosi 100 kuna.

Časopis se objavljuje novčanom potporom Grada Varaždina, Varaždinske županije, Vindije d. d. i Bernarde Nova d. o. o.

Korice: Kartuša sa Sotterova atlasa iz 18. st. koji se čuva u Državnom arhivu u Varaždinu

Autor i oblikovanje korica: Kruno Sudec

Konačno oblikovanje i priprema korica za tisak: Studio Fotak